

Češko-slovaški literarni odnosi v 30. in 40. letih 19. stoletja: Tyl in češko-slovaška vzajemnost

Anna Zelenková

Slovanski inštitut Akademije znanosti Češke republike, Praga
zelenkova.anna@centrum.cz

Razprava raziskuje vse večje zanimanje čeških literarnih krogov za slovaško kulturno prizorišče med letoma 1830 in 1850. Naraslo je število slovaških objav v čeških revijah, v delih čeških avtorjev pa so se množile slovaške teme. »Slovaštvo« ni bilo le zanimiva in celo »eksotična« tema, temveč se je vključilo v češki koncept literarne vzajemnosti in prizadevanja za kulturno-jezikovno zaveznitvo v okvirih plemenske enotnosti. Med slovaškimi temami, ki so bile uvedene v češki kontekst, je bil privlačen topos »drotarja«, ki je bil razumljen kot poseben tip slovaškega domoljuba z romantičnimi atributi.

Ključne besede: češka književnost / slovaška književnost / 19. st. / literarni odnosi / Tyl, Josef K. / Chmelenský, Josef K.

Odnosi med češko in slovaško književnostjo so na prelomu tridesetih let 19. stoletja kvalitativno vstopili v novo etapo, ki jo je zaznamovalo nesoglasje v označevanju češko-slovaške jezikovne in literarne enotnosti – to so na obeh straneh različno razumeli in interpretirali. Pojem češkoslovaški je pri tem predstavljal neenakovreden model s prevlado češkega jezika, ki naj bi se relativno popravil, tj. »slovakiziral« (J. Kollár), a zgolj v tem smislu, da bi njegova celovitost in bistvo ostala nedotaknjena. Češki pogled na »češkoslovaško« jezikovno in literarno enotnost je zato poskušal stabilizirati »čistost« knjižnega jezika in jo estetsko razvijati zlasti s pesniško tvornostjo. Npr. Josef Jungmann je v članku *O různění českého písemního jazyka* (Jungmann 63–76) zavrnil slovakizacijo češkoslovaškega jezika kot škodljiv eksperiment, ki ne priznava potrebe skupnega češkega, moravskega in slovaškega narodnega gibanja: »Svoje že uveljavljene, skozi stoletja utrjene in vrhunske književnosti in pisnega jezika ne bi želeli zamenjati za negotove pridobitve novo nastajajoče književnosti« (Jungmann 71). Podobno stališče je izrazil tudi češki pesnik Josef Krasoslav Chmelenský leta 1836 v recenziji prvih dveh letnikov almanaha *Zora*, kjer so bili objavljeni prispevki tako v češčini kot v bernolakovski slovaščini. Chmelenský je ločil umetniško raven prispevkov od jezikovne plati. Po njegovem mne-

nju ne gre niti za slovaščino niti za češčino, ampak za nekakšno »mešani-co«, »poseben jezik«, katere slovnične in leksikalne oblike rušijo literarno vzajemnost (Chmelenský, »Literatura« 208).

Slovaški pogled na češkoslovaško literarno in jezikovno enotnost je izhajal iz zavedanja o večji razvitosti češke kulture, od nje pa je želel več razumevanja za slovaške posebnosti in kulturno-družbene razmere. Kot primer lahko navedemo ne le teoretično, ampak tudi pesniško delo češkoslovaško in slovansko čutečega Jana Kollárja, v katerem najdemo jasne izraze slovaškosti (Gombala 103–109). V svojem spisu o literarni vzajemnosti Kollár povzdiguje posebno jezikovno in geografsko lokalizacijo Slovakov v slovanski sredini ter kritizira češko brezbriznost in netolerantnost, avtorski subjekt pa se tudi v delu *Hči slave* (češ. *Slávy dcera*) identificira s »sinom Tater«. Poleg duhovne domovine (»pravo domovino le v srcu nosimo«) mu »atrska« in »donavska« zemlja simbolizirata tragično usodo Slovakov, ki jih razume kot najbolj starodaven samostojen slovanski narod. Razpetost med »slovanskostjo« in »slovaškostjo« je vpeta v celotno Kollárjevo delo in predstavlja poseben vir njegove pesniške slikovitosti in vrednostnih idealov (Fordinálová 98–102).

Zavrnitev slovakizacije češčine in različni pogledi na češko-slovaško jezikovno in literarno enotnost pa v češkem okolju niso ovirali naravnih slovakofilskih teženj, ki so bile sestavni del domače prerodne književnosti. Da se Slovaški posveča večja pozornost, se je pokazalo z izrazitejšo publikacijsko dejavnostjo slovaških avtorjev v češki periodiki (zlasti v Tylovi reviji *Květy*) in tudi z večjim zanimanjem za slovaško tematiko v delih čeških pisateljev. »Slovaškost« ni bila le zanimiva »eksotična« tema, ki je bogatila skupni »češko-slovaški« kontekst, temveč je bila po češkem razumevanju tudi sestavni del literarne vzajemnosti, ki je težila h kulturni in jezikovni povezanosti v okviru plemenske skupnosti.

Ena od pogostih slovaških tem v češkem okolju je bil topos *drotarja*,¹ ki je združeval romantično čutnost in motivno ekskluzivnost, poleg socialnega vidika revščine v okviru ideologije domoljubja pa je utelešal tudi idealni tip preprostega, značajske čistega človeka iz ljudstva s pozitivnimi značajskimi lastnostmi in razvito narodno zavestjo. V sosednjih pokrajinah, zlasti na Češkem in Madžarskem, so bili *drotarji* »enotno sprejeti za predstavnike slovaške revščine« (Krčméry 104). Socialni motiv, povezan z eksotično drugačnostjo, je še na začetku 20. stoletja v svojem metaforičnem prikazu slovaškega *drotarja* poudarjal tudi R. M. Rilke v pesmi *Der kleine 'Dráteník'*.

V češkem kontekstu (in literaturi) se je socialnemu podtekstu simbola *drotarja* pridružil tudi narodnostni element – *drotar* je bil sentimentalno razumljen kot specifični tip zatiranega slovaškega domoljuba, ki je kroš-

njaril in opravljal specifično *drotarsko* delo. Kot pripadnik »enotnega« českoslovaškega plemena je idealno izražal in zastopal narodnostno in socialno zatiranost. Lahko se strinjamo z mnenjem, da je bil *drotar* v čeških deželah »najbolj znan (in najpogostejši) literarni lik, ki izhaja iz slovaškega okolja« (Brožová 335). Na to je vplival rousseaujevski predromantični mit »naravnega človeka«, ki živi v skladu z božjim redom narave. Literarni tip socialno odrinjenega človeka plemenitih in nravnih načel se je spojil z domoljubnimi konotacijami – *drotar* ni bil le običajen »izgnanec«, ki iz ekonomskih razlogov krošnjari po tujih deželah, ampak tudi ponižan domoljub, ki predstavlja slovanski element iz Gornje Ogrske in trpi za svojo nesvobodno deželo, zlasti pa za Čehe, ki so etnično sorodni Slovacom. Tako »tematiziran« ideologem slovaškega *drotarja* je – z različnimi žanrskimi in stilskimi modifikacijami – ostal zasidran v češki kulturi skozi celotno 19. stoletje. Na koncu tega stoletja je ob rastoči politični aktualizaciji česko-slovaške vzajemnosti frekvenca toposa naraščala. Čeprav se njegova značilna motivika ni spreminjala in je ostajala ujeta v stereotip, se je ustalila v literarnem kanonu in tako česko družbo čedalje močneje opozarjala na nesrečno usodo slovaškega etnika.

Kot je znano, se je lik *drotarja* v češkem okolju prvič pojavil v libretu Josefa Krasoslava Chmelenskega, podlagi za prvo češko ljudsko opero (spevoigro) *Dráteník* češkega skladatelja Františka Škroupa. Škroup in Chmelenský sta po lastnih besedah (Chmelenský, *Dráteník*, uvod) želela ustvariti izvorno spevoigro v češčini, in sicer na podlagi domačega motiva. Po mnenju Chmelenskega se je dramsko pesništvo uspešno razvijalo od Thámovega almanaha *Básně v řechi vázané* (1785) naprej, k čemur je pripomogla stabilizacija knjižne češčine, medtem ko je v glasbeni dramski literaturi, kot navaja Chmelenský, prevladovala francoska, nemška in italijanska opera, to pa ni ustrezalo »zmagi, ki jo je naš lepi jezik dosegel z nadvse veliko skladnostjo in blagozvočnostjo« (ibid.). Škroup se je s svojim delom odzval na »hrepenenje domoljubov« po izvorni češki spevoigri, Chmelenskega kot privrženca českoslovaške plemenske ter literarne in jezikovne enotnosti pa je spodbujala »ljubezen do domovine in materne jezika« (ibid.). Najbrž je v českoslovaško celoto prav zato manifestativno vključil tudi slovaški lik *drotarja*, ki govori (pôje) v »pobratenem narečju« (ibid.), tj. po slovaško, čeprav konkretna regija v besedilu ni natančno zamejena, *drotar* pa nastopa kot domoljub, ki odraža tudi socialno problematiko.

Analogno se motiv *drotarja*, le da v modificirani podobi, pojavlja v povesti Josefa Kajetána Tyla *Pomněnky z Roztěže*, prvič objavljeni leta 1838 v reviji *Květy*. Tyl je bil urednik te revije in je v primerjavi z revijami Čelakovskega (*Česká včela*, *Musejník*), ki jim je bil bližji krog osebnosti, zbranih okrog Juraja Palkoviča, prostor za objavljanje nudil prihajajoči

slovaški generaciji (S. B. Hroboň, A. H. Škultéty, J. M. Hurban, L. Štúr idr.). Ta je v *Květih* našla zatočišče zlasti po ukinitvi Kuzmányjeve revije *Hronka* leta 1838. Ne glede na svoje prepričanje o enotnosti »češkoslovaškega jezika« je Tyl v *Květih* redno objavljala novice iz življenja slovaških domoljubov, ki mu jih je pošiljal predvsem goreč privrženec vzajemnosti Gašpar Fejérpataky-Belopotocký. Kot redaktor je Tyl te novice večkrat dopolnjeval z različnimi polemičnimi glosami in jih uvrščal med izvirne članke. Na kritiko Fejérpatakyja-Belopotockega, češ da Čehi ne posvečajo dovolj pozornosti izdajam slovaške književnosti, npr. almanahu *Zora* iz leta 1836 ali Kollárjevim zbirkam *Národníe spievanky*, je Tyl denimo odgovoril z opozorilom na majhno aktivnost slovaških dopisnikov, ki da bi morali češkim uredništvom ponujati več besedil. Strinjal se je z mnenjem Fejérpatakyja-Belopotockega, da so »Čehi nam najbližji bratje v jeziku, in če se ne združimo, bi zaradi opuščanja skupne stvari iz nas ne bilo nič, iz gospodov Čehov pa gotovo tudi manj, kot bi lahko bilo« (Fejérpataky 426), vendar je trdil, da vzajemno spoznavanje ne sme sloneti zgolj na »obveščanju o knjigah«, tj. na površinskem informiranju, ampak tudi na kritičnih vrednotenjih, ki na obeh straneh manjkajo: »tudi mi o njih [o Slovaki, op. A. Z.] komaj [...] kaj izvemo« (ibid.). Svojo gloslo zaključuje z upanjem, da bo izdajanje Kuzmányjeve *Hronke* spremenilo neprijetne razmere in »da bi končno enkrat izvedeli več o slovaškem življenju« (ibid.).

Tyl je zelo pozitivno sprejel *Hronko*, ki je izhajala od leta 1836 do 1838 v Banski Bistrici in za katero je izvedel iz pisma Fejérpatakyja-Belopotockega. V kratki uredniški opombi jo razume kot bilten, ki bo utrdil jezikovno-kulturno vzajemnost med »narodi, pobratenimi z enim jezikom, v splošno korist« (Tyl, »Pohled« 47). Najprej jo je bralcem revije *Květy* priporočil v obsežnem članku *Pohled na literaturu nejnovější, v nekakšnem programskem pregledu »češkoslovanske« literature in revijalne produkcije za obdobje do sredine leta 1836*. Opozoril je tudi na odsotnost v češčini pisanih literarnih revij na Moravskem in Slovaškem. Čeprav je tam Palkovič s svojo *Tatranko* »želel pomagati [...] in naredil veselje češkoslovanskim deželam« (Tyl, »Hronka« 541), je dotlej izdal le en zvezek, ki zaradi konservativnosti ne vzdrži nepristranske kritike. Zato Tyl soglašal s Kuzmányjevo kritiko *Tatranke* in sprejema *Hronko*, »ki se močno upira zmotam rojakov« (Tyl, »Hronka« 542). *Tatranko* primerja z »umirajočo«, prepirljivo in zavajajočo staro, s katere »visijo cunjek« in ji »ven štrlijo palci« (Tyl, »Hronka« 542). Nekaj mesecev prej je v *Květih* objavil recenzijo drugega letnika *Hronke*. Ni se izpolnilo upanje na generacijsko in idejno poenotenje slovaške književnosti (v *Hronki* je objavljala starejša generacija iz kroga Kollárja skupaj z uveljavljajočimi se štúrovci, vendar se niso bistveno zblížali), ki bi moralo voditi k skupnemu cilju, tj. k utrjevanju

vzajemnosti ter kulturne in jezikovne enotnosti. Poleg umetniške kakovosti je Tyl povzdignil zlasti sam obstoj revije, ki naj bi pripomogel k dvigu slovaškega narodnega življenja.

Odnos Tyla do Slovaške se odraža v njegovem uredniškem delu, publicistiki in priložnostnem pesniškem ustvarjanju. Leta 1834 je pod psevdonimom Horník napisal programsko pesem *Květy české*, sestavljeno iz treh sonetov. Z njo je začel izdajati revijo z enakim imenom, v kateri povzdičuje ljubezen do domovine kot največjo vrednoto. V zadnjem sonetu te pesmi izraža čustven poziv »k močni, rešilni enotnosti« Čehov, Moravcev in Slovakov, utemeljeni na skupnem jeziku, ki »povezuje naša srca« in preprečuje raznarodovanje. Neposredno opozorilo pred »razdvajanjem« jezika stopnjuje v zaključnih kiticah, in sicer v vrednotenjskem kontrastu tujine z varno in poenoteno domovino, ki ponuja »bogate sadove čudovitemu svetu«, iz katerih bodo črpali zlasti bralci (»gojitelji«) revije *Květy české*. Pomen te ideje je poudarjen še s tem, da je avtor prvo tercino zadnjega soneta (»Zvesto si podajte roke, bratje, / za močno, odrešujočo enotnost, / ki ji pripadajo Slovak, Čeh in Moravec«) brez kakršnih koli besedilnih sprememb uporabil kot moto revije *Česká včela* leta 1837 (Tyl, »Věrných« 25).

Enako Tyl tudi v pesmi *Zpěv Čechů při Novém roce*, ki novi letnik revije *Květy české* uvaja s spremenjenim naslovom *Květy*, s svojimi didaktično obarvanimi verzi slavi narodni kolektiv in ga poziva k skupni gradnji domovine. Motiv česko-moravsko-slovaške enotnosti (izražen tudi s simboli – Laba, Hana in Tatre), ki jo povzdičuje ponavljajoči se refren »Vsem nam voščimo vse dobro«, izraža avtorjeve poglede na jezikovni in literarni odnos Čehov, Moravcev in Slovakov, ki da tvorijo eno narodno pleme. Prikaza tega obdobja avtor ne razvija globlje, abstraktna simbolika verzov pa kaže na ustaljen, priložnostni značaj te poezije. Ta izhaja iz mednarodne usmeritve v nadosebni ideal, ki je zavračal subjektivni izraz in vlogo kratkočasenja bralca, značilno za česko poezijo 30. in 40. let 19. stoletja. Prizadevanja češkega buditelja za pridobivanje in obenem vzgojo širokega kroga bralcev so vidna tudi v pesmih za deklamiranje (*deklamovankah*), ki so izhajale ob različnih družabnih dogodkih, in v programskih pesmih, napisanih za potrebe revij, ki jih je urejal.

Med češkimi literarnimi revijami 30. let 19. stoletja so največ pozornosti problematiki slovaškega narodnega življenja posvečali Tylovi *Květy*. Prav v *Květích* so v drugi polovici 30. stoletja izhajala kratka narodopisna poročila, publicistični članki in feljtoni, ki so med drugim informirali bralce o načinu življenja, ljudskih običajih in materialnih pogojih *drotarjev*, v usodi katerih se je povzdigovalo domoljubje, čistost značaja in slovanski izvor; s tem se je opozarjalo na posebnost njihovega socialnega statusa, ki je bil zaradi nerazumevanja večkrat tudi kazensko preiganjan (Filípek

371–374; Winkler 467–471; Rybička 468). Čepprav je lik *drotarja* vzbujal zanimanje zlasti zaradi folklorne eksotičnosti in družbene drugačnosti, je bil v umetniških besedilih motivno prikazovan relativno stabilno. Tematsko je bil vedno postavljen v analogne situacije, ki so črpale zlasti iz dogajalnih zapletov romantične proze (odhod iz ljubljene domovine, osamljenost, revščina, močna čustva, poudarek na morali in časti, nesrečna ljubezen ipd.). Čepprav so nad psihološko individualnostjo prevladali tradicionalni idejni in pesniški klišeji, je *drotar* kljub delnemu enačenju s pijancem, brezdomcem ali romantičnim razdedinjencem vedno ostal arhetipski sinonim »čistega« človeka in neokrnjene narave, ki je v nasprotju z moderno družbo. Gre za literarni lik, ki ne zanika svojega slovaškega etničnega izvora, in lik, ki ga moramo videti pozitivno zaradi njegovega čustvenega odnosa do naroda in domovine.

Tylovi pogledi na češko-slovaško enotnost (z večjo mero razumevanja do slovaškega vprašanja) so se pojavili tudi v njegovi »arabeski« *Pomněnky z Roztěže*, ki opisuje zgodbo o nesrečni ljubezni (in usodi) slovaškega *drotarja*, ki se spominja svojega nezvestega dekleta. Njegov neprekinjeni monolog tvori tematsko osnovo žanrskega prikaza češke družbe in prispeva k češki kanonizaciji tradicionalnega stereotipa *drotarja*. Enako se v govoru pripovedovalca, za katerim se skriva sam avtor, pojavljajo razmišljanja o pomenu maternega jezika za oblikovanje narodne zavesti: »Ne ljubiti, ne slaviti jezika, bodisi iz gole malomarnosti, lenobe ali ravnodušnosti, ali ga sploh ne znati, pomeni toliko, kot zanikati svoje starše, pripadnost svojemu narodu, z nehvaležnostjo vračati dragi domovini, nič ne vedeti o narodnem junaštvu – z eno besedo: ne imeti v telesu kančka časti in zaslužiti pozabo od vseh plemenitih.« (Tyl, »Pomněnky« 151) Pripovedovalec povzdiguje pravico do lastnega jezika, ki velja za vse zatirane slovanske narode, kritizira češko družbo zaradi njene neinformiranosti in satirično smeši njene zakoreninjene predstave o »revnih in neizobraženih« ogrskih Slovakah. Jezikovna posebnost te zgodbe je dejstvo, da v časopisni izdaji iz leta 1838 slovaški *drotar* govori češko, v knjižni izdaji, ko je zgodba že postala sestavni del cikla *Kusy mého srdce* (1844), pa je avtor lik Slovaka približal resničnosti, tako da je njegovo monološko izpoved poskusil preoblikovati (na podlagi svojih predstav) v slovaščino. Ne glede na avtorjevo dejansko znanje slovaščine je jezikovna transpozicija slovaškega lika v češkem leposlovnem besedilu v slovaščino v času štúrovske delitve pomenila doveznost češkega avtorja za slovaške poskuse narodne emancipacije.

Primerjava toposa *drotarja* pri Chmelenskem in Tylo, njegove strukture, idejne podobe in lokalizacije v kontekstu drugega naroda, ne glede na različnost žanrov pokaže, da Tylov *drotar* ni več uporabljen za eksplisitno manifestacijo češkoslovaške enotnosti in je kljub sentimentalni didaktični

tendenci, značilni za Tylove zgodnje zgodbe, bolj socialno opredeljen. Tyl Slovaške morda nikoli ni poznal neposredno, a je kljub temu sredi 40. let prišel do pogleda, da slovaško prizadevanje za lastni jezik ne bo skrhalo tradicionalnega sodelovanja s Čehi, ki lahko brez večjih težav razumejo novonastalo slovaščino tudi v umetniškem delu. Tudi v tem obdobju je ostal privrženec češkoslovaške vzajemnosti, ki pa je ni več razumel kot prevlado »razvitejše« česke književnosti nad »drugačnostjo« ali »tujostjo« slovaške kulture. Izpostavljanje toposa slovaškega *drotarja* (ki ga je v svojih prozih besedilih najprej obdelala Božena Němcová) v čeških delih od 20. do 40. let 19. stoletja je tako ostalo umetniški izraz in vsebina češko-slovaške vzajemnosti, ki sta si jo v okviru svojih zgodovinskih pogojev in konkretnih potreb obe strani prilagodili v svoj prid.

Prevedel Andrej Perdih

OPOMBA

¹ *Drotarji* (slk. *drotárj*) so po domovih popravljali kuhinjske pripomočke in prodajali izdelke iz žice in pločevine. Prvotno, v 18. stoletju, so *drotarji* prihajali z revnega severozahodnega dela Slovaške, pogosto pa so bili dlje časa odsotni z doma, saj so svoje delo opravljali tudi daleč v tujini (op. prev.).

LITERATURA

- Brožová, Věra. »Dráteník a dráteníček v české literatuře 19. století. K typologii literární postavy ze slovenského prostředí«. Hojda, Z., Ottlová, M. in Prahl, R. (ur.). *Slovanství a česká kultura 19. století. Sborník příspěvků z 25. ročníku symposia K problematice 19. století*. Praga: KLP, 2006. 335.
- Fejérpataky, Kašpar. »Zprávy z Uher...« *Květy* (příloha) 26. 5. 1836. Otruba, M. (ur.), 1981: *Národní zábavník (Publicistika 1833–1845). Spisy Josefa Kajetána Tyla*. Sv. 11. Praga: Odeon, 1981. 426.
- Filípek, Václav. »Begler-Begův syn. Drátenická pověst«. *Květy* 4 (1838): 371–374.
- Fordinálová, Eva. »Napätie medzi „slovanskost'ou“ a „slovenskost'ou“ v Kollárovom diele«. *Slavica Slovaca* 28.1–2 (1993): 98–102.
- Gombala, Eduard. »Prejavy slovacity v Kollárovej Slávy dcere«. *Slavica Slovaca* 28.1–2 (1993): 103–109.
- Chmelenský, Josef Krasoslav. *Dráteník*. Praga, 1826.
- — —. »Literatura r. 1836«. Časopis Českého museum 10/1 (1836): 207–219.
- Jungmann, Josef. »O různění českého písemního jazyka.« F. Vodička (ur.). *Boj o obrození národa. Výbor z díla Josefa Jungmanna*. Praga: F. Kosek, 1948.
- Krčméry, Štefan. »Vajanský«. Anna Zelenková (ur.). *Věci na dne duše (Dva neznáme rukopisy Štefana Krčméryho)*. Martin – Praga: Matica slovenská – Slovanský ústav AV ČR, 2012. 104.
- Rybicka, Antonín. »Z Chrudimi«. *Květy* 12 (1845): 468.

- Tyl, Josef Kajetán. »Hronka«. *Květy* 3 (1836). Otruba, M. (ur.). *Národní žábavník (Publicistika 1833–1845)*. *Spisy Josefa Kajetána Tyla*. Sv. 11. Praga: Odeon, 1981. 546–547.
- — —. »Květy české«. *Květy české* 1.3 (1834): 3. Otruba, M. (ur.). *Paralipomena. Korespondence*. *Spisy Josefa Kajetána Tyla*. Sv. 16. Praga: Odeon, 1989. 23–24.
- — —. »Pohled na literaturu nejnovější«. *Květy* 3 (1836, příloha 15): 57–59; (příloha 16): 61–64. Otruba, M. (ur.). *Národní žábavník (Publicistika 1833–1845)*. *Spisy Josefa Kajetána Tyla*. Sv. 11. Praga: Odeon, 1981. 535–545.
- — —. »Pomněnky z Roztěže«. Otruba, V. (ur.). *Kusy mého srdce. Povídky, novely, obrazy, nástiný a arabesky*. *Spisy Josefa Kajetána Tyla*. Sv. 1. Praga: Československý spisovatel, 1952.
- — —. »Věrných podejte si ramen, bratří...« *Česká včela* 4.4 (1837): 24–25. Otruba, M. (ur.). *Paralipomena. Korespondence*. *Spisy Josefa Kajetána Tyla*. Sv. 16. Praga: Odeon, 1989. 24.
- — —. »Zpěv Čechů při Novém roce«. *Květy* 2.1 (1835): 1. Otruba, M. (ur.). *Paralipomena. Korespondence*. *Spisy Josefa Kajetána Tyla*. Sv. 16. Praga: Odeon, 1989. 25–26.
- Winkler, Jan. »Horál a drotár« (malá oprava). *Květy* 11 (1844): 467–471.

Czech-Slovak Literary Relations in the 1830s and 1840s: Josef Kajetán Tyl and Czech-Slovak Mutuality

Keywords: Czech literature / Slovak literature / 19th cent. / literary relations / Tyl, Josef K. / Chmelenský, Josef K.

The paper explores the growing interest of Czech literary circles in the Slovak cultural scene during the 1830s and 1840s. It was then that this attention was reflected in the increasing quantity of Slovak publications in Czech periodicals (namely, in Josef Kajetán Tyl's *Květy*) and in the more frequent occurrence of Slovak themes in the works of Czech authors. Standing for more than an interesting, "exotic" theme, "Slovakness" became part of the Czech concept of literary mutuality and its endeavor to pursue a cultural and language alliance within the tribal unity. Among the Slovak themes introduced to the Czech context, special appeal was held by the character of the tinker, often perceived as a particular type of Slovak patriot with Romantic attributes. As a character in a Czech setting, the tinker first appeared in Josef Krasoslav Chmelenský's libretto for *Dráteník* (The Tinker), the first Czech opera by František Škroup. Similarly, in Tyl's short story "Pomněnky z Roztěže" (Forget-Me-Nots from Roztěž), the tinkers character typifies love for the country and the conflict of "reason" and "heart." Whereas in Chmelenský the tinker is a potent symbol of mutuality, Tyl's character, sentimental though he may be, features discontent-

edness reminiscent of Karel Hynek Mácha, representing a social outsider class and a lonely man (in the book form, the tinker speaks Slovak). In the early 1840s, Tyl came to the conclusion that Slovak endeavors to establish a national language did not hinder the traditional collaboration with Czechs, who could understand Slovak in a work of art.

Oktober 2014